

The Gleaner

Vol 10 (1973)

Μία ανέκδοτη επιστολή του Κωνστ. Πολυχρονιάδη προς τον Πλάτωνα Πετρίδη

Φωτεινή Γ. Τασιού

doi: [10.12681/er.9611](https://doi.org/10.12681/er.9611)

Copyright © 2016, Φωτεινή Γ. Τασιού

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Τασιού Φ. Γ. (2016). Μία ανέκδοτη επιστολή του Κωνστ. Πολυχρονιάδη προς τον Πλάτωνα Πετρίδη. *The Gleaner*, 10, 241–256. <https://doi.org/10.12681/er.9611>

ΜΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ ΠΕΤΡΙΔΗ *

Ἡ ἐπιστολὴ ποὺ παρουσιάζομε παρέχει στοιχεῖα γιὰ τὶς πολιτικὲς τάσεις ποὺ κυκλοφοροῦσαν στοὺς κύκλους τῶν Ἑλλήνων λογίων τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Ἀγώνα, ὅταν ἀκόμη ὁ Ἑλληνισμὸς προσπαθοῦσε νὰ βρῆ τὸν προσανατολισμὸ του ἀνάμεσα στὶς Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνεξαρτησία του. Φυλάσσεται στὸ τμήμα τῶν Ἱστορικῶν Ἀρχείων τοῦ Μουσείου Μπενάκη μὲ τὴν ἔνδειξιν ἀρ. 158/27 καὶ ἀνήκει στὸ ἀρχεῖο Πλάτωνος Πετρίδη, τὸ ὁποῖο ἀγόρασε τὸ Μουσεῖο στὰ 1958 ἀπὸ τὸν Κ. Σομασιᾶνο· πιθανώτατα ὁλόκληρο τὸ ἀρχεῖο αὐτὸ ἀνήκε στὴ συλλογὴ Πιέρρη.

Προτάσσομε ὅσα στοιχεῖα συγκεντρώσαμε γιὰ τὸν ἐπιστολόγραφο, ὥστε νὰ καταστῆ ἀνάγλυφο τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς. Γιὰ τὸν παραλήπτη παραθέτομε μόνον ὅσα κρίναμε ἀπαραίτητα γιὰ τὴν πληρέστερη κατανόησιν τοῦ παρακάτω κειμένου.

Ὁ Κ. Πολυχρονιάδης ἢ Κ. Πολυχρόνης καταγόταν ἀπὸ τὸ Ζαγόρι τῆς Ἡπείρου¹. Ἦταν δάσκαλος καὶ λόγιος καὶ μὲ τὶς ιδιότητές του αὐτὲς βοήθησε τὸν Ἀγώνα στὴν ἀρχὴ μὲ τὴν δράση του στὸ ἐξωτερικόν, ὅπου εἶχε στενὴ ἐπαφὴ καὶ συνεργασία μὲ τὸν Ἀδ. Κοραῆ καὶ τὸν μητροπολίτη Ἰγνάτιο, καὶ ἀργότερα μὲ τὴν ἴδια τὴν παρουσία του στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, ὅπου προσέφερε ὑπηρεσίες ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος συνεργαζόμενος κυρίως μὲ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο καὶ τοὺς Κουντουριῶτες.

* Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἄς εἶναι ἀντίδωρο στὴν κ. Εὐγενία Χατζηδάκη γιὰ τὴν ὑπομονετικὴ καθοδήγησιν καὶ στοργικὴ βοήθειά της.

1. Λ. Ἀντωνιάδης, *Ἐπιτομὴ Χρονολογικὴ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας*, Κωνσταντινούπολις 1808, βλ. στὸν κατάλογο συνδρομητῶν. Πρὸς βλ. ἐπίσης Μ. Ι. Γεδεών, *Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας*.

Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, 1454 - 1830, Κων/πολις 1883 σ. 223, ὑπόσημ. 1' καὶ Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, *Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου* στὰ «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. Ε', Ἀθῆναι 1963, τεύχος 1, σ. 16.

Ὡς δάσκαλο τὸν συναντᾶμε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ 1808 στὴ Σχολὴ τῆς Βλάχκας στὴν Κωνσταντινούπολη. Στις μέρες του μάλιστα ἡ Σχολὴ γνώρισε τὴ μεγαλύτερη ἀκμὴ της². Ἀργότερα τὸν βρίσκομε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου δίδαξε καὶ ἐκεῖ μερικὰ χρόνια³. Μία πληροφορία τοῦ Λόγιου Ἑρμῆ τοῦ 1812, πὼς ὁ κάτοικος τῆς Ὀδησοῦ Ἡλίας Μάνεσης προσέφερε ὑποτροφία στὸν Κ. Πολυχρονιάδη γιὰ σπουδὲς στὴν Εὐρώπη, μὲ τὴ συμφωνία νὰ διδάξῃ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του στὴ σχολὴ τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τοῦ εὐεργέτη του, δὲν ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ ἄλλη πηγὴ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται καὶ ἀπίθανη, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸ πρῶτο σκέλος της⁴. Βέβαιο πάντως εἶναι, πὼς στὰ 1816 βρισκόταν στὴν Εὐρώπη γιὰ σπουδές⁵· τὸ φθινόπωρο τοῦ 1819 τὸν συνάντησε ὁ Φιλητᾶς στὸ Παρίσι⁶.

Ἐκεῖ ὁ Κ. Πολυχρονιάδης κινουῦνταν στὸν κύκλο τοῦ Κοραῆ. Ἐτυχε ἄλλωστε ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ (1819 - 1820) ἡ διαμάχη Κοραῆ-Κοδρικᾶ νὰ βρισκεται σὲ μεγάλη ὀξύτητα. Ὁ Κ. Πολυχρονιάδης ἀνῆκε στὴν παράταξη τῶν ὀπαδῶν τοῦ πρώτου· μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅμως καὶ τὸν Κοδρικᾶ, προσπάθησε νὰ ἀπαλύνῃ καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὶς ἐχθρικές του διαθέσεις πρὸς τὸν Κοραῆ⁷. Ὅταν ἀμέσως μετὰ τὴν ἔκρηξη τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης ὁ Κοραῆς ἴδρυσε στὸ Παρίσι ἐταιρεία, τὸ λεγόμενο «διευθυντήριον», ἡ ὁποία εἶχε σκοπὸ νὰ συντονίσῃ τὶς προσπάθειες τῶν Ἑλλήνων τῆς Γαλλίας καὶ νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γαλλικοῦ κοινοῦ γιὰ τὸν Ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ὁ Κ. Πολυχρονιάδης ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ διευθύνοντα μέλη της καὶ ἐργάσθηκε δραστήρια γιὰ τὸ ἔργο της⁸. Τότε συνέγραψε ἀνώνυμα φυλλάδια, γιὰ νὰ δώσῃ στοὺς

2. Α. Ἀντωνιάδης, ἔ. ἀ., βλ. στὸν κατάλογο συνδρομητῶν. Πρβλ. ἐπίσης Λόγιος Ἑρμῆς, 1812, σσ. 141 - 142 καὶ Μ. Ι. Γεδεών, ἔ.ἀ., σ. 223, ὑποσημ. 1.

3. Γ. Αἰνιάν, Νέα Ἀριάνη, Κωνσταντινούπολις 1816, βλ. προλεγόμενα, ὑποσημείωση. Πρβλ. ἐπίσης Μ. Ι. Γεδεών, ἔ.ἀ., σ. 223, ὑποσημ. 1 καὶ Ἑμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, ἔ. ἀ., σ. 16.

4. Λόγιος Ἑρμῆς, ἔ. ἀ., σ. 146.

5. Γ. Αἰνιάν, ἔ.ἀ., βλ. προλεγόμενα, ὑποσημείωση.

6. Σ. Κουγέας, Ὁ Κοραῆς εἰς τὴν

ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἀσωπίου, «Ἑλληνικά», 6 (1933), σσ. 61 - 62.

7. Φ. Μπουμπουλίδης, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Παν. Κοδρικᾶ πρὸς τὸν Δημ. Ποστολάκον, ΕΕΦΣΠΑ, 21 (1970 - 1971), σσ. 61, 63, 87.

8. Ἰ. Φιλήμων, Δοκίμιον ἱστορικῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1861, σσ. 21-22. Πρβλ. ἐπίσης Δ. Κόκκινος, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τόμ. 2ος, Ἀθῆναι 1967, σσ. 440 - 442.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1821 ὁ Lafayette ὤρισε συνάντησιν τοῦ Κ. Πολυχρονιάδου καὶ τοῦ Πίικολου μετὰ τὸν Ἀμερικανὸν

Ευρωπαίους σαφῆ εικόνα τῶν αἰτίων καὶ τῶν σκοπῶν τῆς ἐξέγερσης τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἀποδείξη, ὅτι αὐτὴ ἦταν καθολικὴ ἐθνικὴ ἐπανάσταση καὶ ὄχι κίνημα λίγων ἐπαναστατῶν, ὅπως τὰ κινήματα στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Ἰσπανία⁹. Στόχος τοῦ Κ. Πολυχρονιαδῆ ἦταν πῶς νὰ κερδίσουν οἱ Ἕλληνες τὴ συμπάθεια τόσο τῆς ἐυρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης, ὅσο καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Γι' αὐτὸ πίστευε, ὅτι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔπρεπε τὸ ὄνομα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ τῶν Φιλικῶν νὰ ἀκούγεται ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερο, γιατί προκαλοῦσε ὑποψίες στοὺς Εὐρωπαίους, οἱ ὁποῖοι ταύτιζαν ἢ συνέδεαν τὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία μὲ τὴ μυστικὴ ὀργάνωση τῶν Carbonari¹⁰. Ἄλλωστε ἡ πικρία τοῦ ἐπιστολογράφου γιὰ τὸ ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι θεωροῦσαν τότε τοὺς Ἕλληνες «καρβονάριδες», φαίνεται καὶ στὶς εἰρωνικὲς ἐκφράσεις ποὺ χρησιμοποιοεῖ στὴ ἐπιστολὴ ποὺ ἀκολουθεῖ (στ. 75 - 77). Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ἔδῳ, ὅτι ὁ Κ. Πολυχρονιαδῆς δὲν μύηθηκε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἐνῶ ἀντίθετα ὁ ἀδελφός του Ἰ. Πολυχρονιαδῆς, φωτισμένος ἔμπορος στὴν Πόλη καὶ στὴν Ὀδησό, ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ δραστήρια μέλη της¹¹. Παράλληλα ὁ ἐπιστολογράφος μας συνιστοῦσε στοὺς Ἕλληνες, νὰ ἀποκτήσουν ἐθνικὴ τοπικὴ διοίκηση, γιατί ἔτσι θὰ ἔπειθαν τοὺς Εὐρωπαϊ-

πρεσβευτὴ στὸ Παρίσι Gallatin. Τὸ πιθανώτερο εἶναι, πὼς ἡ ἐνέργεια αὐτὴ κατευθυνόταν ἀπὸ τὸ «διευθυντήριο» τοῦ Κοραΐ, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε εἶχε σχέσεις μὲ τὸν Lafayette. (Βλ. Γ. Τόζης, Ἑλληνοαμερικανικαὶ ἐπαφαὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, «Ἑλληνικά», 14 (1956), σσ. 422-425).

9. α) C. Z., *Considérations sur la guerre actuelle entre les Grecs et les Turcs*, par un Grec. Παρίσι 1821. β) *Notice sur l'état actuel de la Turquie* considérée sous les rapports commerciaux et politiques avec l'Angleterre. A' Londres, 1821, καὶ ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση, *Remarks on the Present State of Turkey, considered in its Commercial and Political Relation with England*, London 1821. Βλ. γι' αὐτὰ Λ.

Δρούλια, *Ἡ δικαίωση τοῦ Ἀγῶνα στὰ ξενόγλωσσα ἑλληνικά κείμενα τοῦ 1821*, ἀνάτυπο ἀπὸ τὴ «Νέα Ἐστία», Ἀθήνα, Χριστούγεννα 1970· καὶ τῆς Ἰδίας, *Ἡ ἀνώνυμη «Notice sur l'état actuel de la Turquie» (1821) ἔργο τοῦ Κων. Πολυχρονιαδῆ*, ἀνάτυπο ἀρ. ἀρ. 160 ἀπὸ τὸν «Ἐρανηστή», Ἀθήνα 1970.

10. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, *Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου*, ἔ.ἀ., σ. 83. Πρβλ. ἐπίσης Φ. Μπομπουλίδης, *Εἰδήσεις καὶ κρίσεις περὶ τοῦ ἀγῶνος 1821 - 1824 ἐκ τοῦ ἀρχείου Δ. Ποστολάκα*, ΔΙΕΕ 12 (1957 - 1958) σσ. 24 - 32.

11. Ἰ Φιλῆμων, *Δοκίμιον Ἐπαναστάσεως*, ἔ.ἀ., τόμ. Α', σσ. 389, 400, 405, 409. Πρβλ. ἐπίσης Ἰ.Α. Μελετόπουλος, *Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία*, Ἀρχεῖον Π. Σέκερη, Ἀθήνα 1967, σ. 130.

ους πώς ή ελληνική επανάσταση ήταν οργανωμένη και καθολική¹².

Τόν Σεπτέμβριο του 1821 έφυγε από τη Γαλλία και τον Οκτώβριο τής ίδιας χρονιάς έφθασε στην Πίζα¹³. Εκεί ζούσε στο περιβάλλον του μητροπολίτη Ίγνάτιου και περίμενε την κατάλληλη ευκαιρία να ξεκινήσει για την πατρίδα. Από την Πίζα έστειλε συχνά επιστολές στους φίλους του Ά. Λουριώτη, Γ. Πραΐδη και Άλ. Μαυροκορδάτο που είχαν ήδη έρθει στην Ελλάδα. Οί επιστολές αυτές είναι γεμάτες με κάθε λογής ειδήσεις και απόψεις, όπως έξ άλλου και αυτή που παρουσιάζομε παρακάτω. Σκοπός του Κ. Πολυχρονιάδη ήταν, εκείνος να ενημερώνη το έσωτερικό για την κατάσταση τής ευρωπαϊκής διπλωματίας, ενώ οί φίλοι του από την Ελλάδα να του δίνουν ακριβείς πληροφορίες για τα διαδραματιζόμενα στην επαναστατημένη πατρίδα. Διαβάζοντας κανείς τις επιστολές του διακρίνει τις άμφιταλαντεύσεις και τις άμφιβολίες που είχαν τότε οί Έλληνες, και κυρίως οί διανοούμενοι, ώσπου να κατασταλάξουν σε ποιά Ευρωπαϊκή Δύναμη έπρεπε να στραφούν, για να ενισχυθί ό Άγώνας τους. Άλλοτε έρρεπαν προς τη Ρωσία και άλλοτε προς την Άγγλία, χωρίς ώστόσο να μπορούν στα δύο πρώτα χρόνια του Άγώνα να αποφασίσουν ποιά ήταν ή συμφερότερη λύση. Χαρακτηριστική στο σημείο αυτό είναι και ή παρακάτω επιστολή, όπου ό Κ. Πολυχρονιάδης, χωρίς να παίρνη σαφή και συγκεκριμένη θέση, κρίνει, επικρίνει ή συγκαταλημένα επαινεί την πολιτική των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων σε σχέση με την Ελλάδα. Άλλά το ενδιαφέρον του επιστολογράφου μας δέν περιορίζεται μόνον στα πολιτικά θέματα' συχνά μεταδίδει στους φίλους του και φιλολογικές ειδήσεις, όπως θα δούμε και στην ακόλουθη επιστολή. Πνεύμα άνήσυχο ό ίδιος παρακολουθεί όλα τα σπουδαία γεγονότα τής εποχής του.

Βασικό μοτίβο στις επιστολές του είναι και το σχέδιό του να κατεβή στην Ελλάδα' κι ενώ προετοιμάζεται για το ταξίδι αυτό, κάθε φορά και διαφορετικά εμπόδια τον σταματούν. Πάντως στην επιστολή που ακολουθεί φαίνεται, πώς είναι πια αποφασισμένος να έρθη στην πατρίδα, με την προϋπόθεση όμως, ότι πρώτα θα βρή μία εργασία που θα του εξασφάλιζε τους άπαραίτητους πόρους ζωής. Ίσως άλλωστε και ό κυριώτερος λόγος, για τον όποιο γράφτηκε ή παρακάτω επιστολή, είναι ή επιδίωξη του επιστολογράφου να εξασφάλιση στα Έπτάνησα

12. Ί. Φιλήμων, έ.ά., τόμ. Δ', σ. 349 κ.έ. Πρβλ. επίσης Δ. Κόκκινος, 'Η Έλληνική Έπανάστασις, έ. ά., σσ.

365 - 366.

13. Έμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, έ.ά. σσ. 79, 76.

μία ἐργασία μέσω τοῦ Πλ. Πετρίδη, μὲ τὸν ὁποῖο τὸν συνέδεε οἰκογενειακὴ φιλία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν παρακάτω ἐπιστολὴ (στ. 153 - 154, 166 κ.έ.). Πιθανώτατα οἱ σχέσεις τους χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ οἱ δύο ζοῦσαν στὴν Πόλη (γύρω στὰ 1808 - 1812).

Ὅπως ἀναφέραμε καὶ παραπάνω, ὅσον καιρὸ ὁ Κ. Πολυχρονιαδῆς ἦταν στὴν Πίζα, εἶχε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἰγνάτιο καὶ μὲ τὸ περιβάλλον του. Χαρακτηριστικὸ ἄλλωστε εἶναι, ὅτι ὑποστήριζε πῶς ἡ παρουσία τοῦ Ἰγνατίου στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἀπαραίτητη, ὥστε νὰ ἔχη ἡ ὑπόθεσή μας «ὕπὸληψη»¹⁴. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἰγνατίου γιὰ τὸν Κ. Πολυχρονιαδῆ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἐμπιστοσύνης ποῦ τοῦ ἐνέπνεε, ὅταν, ἐνῶ τὸν συνιστᾷ στὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο, γράφει: «θὰ σᾶς στείλω καὶ τὸν Πολυχρονιαδῆ μὲ δεῦτερον ἐπειδὴ εἶναι καλὸς καὶ ἱκανὸς καὶ γιὰ νὰ μιλήσῃ καὶ γιὰ νὰ γράψῃ»¹⁵.

Ὁ Κ. Πολυχρονιαδῆς στὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὴν Πίζα συνέχισε τὴν ἐπικοινωνία του καὶ μὲ τὸν Κοραῆ. Ἀξίζει μάλιστα νὰ ἀναφέρωμε σχετικὰ μὲ τὴ συνεργασία τους, ὅτι στὰ 1823 ὁ Κοραῆς ἀνέθεσε στὸν ἐπιστολογράφο μας νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μεταφορὰ στὴν Ἑλλάδα, καὶ συγκεκριμένα στὴν Ἰδρα, τῆς τυπογραφίας ποῦ χάρισε στοὺς Ἕλληνες ὁ Ambroise Didot. Ἡ ἀνάθεση τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς στὸν Κ. Πολυχρονιαδῆ ἴσως ἔχει σχέση καὶ μὲ τὸ ὅτι ὁ Κοραῆς τὸν προώριζε γιὰ ἐφημεριδογράφου¹⁶. Ἀλλωστε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐπιστολογράφος μας εἶχε μία δημοσιογραφικὴ πεῖρα καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦσε νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἐφημεριδογραφία μετὰ τὴν ἀφιξὴ του στὴν Ἑλλάδα, φαίνεται καὶ στὴν παρακάτω ἐπιστολὴ (στ. 17 - 30).

Τελικὰ ὁ Κ. Πολυχρονιαδῆς ἐφθασε στὴν Ἑλλάδα στὰ μέσα τοῦ 1824. Ἦρθε ἐφοδιασμένος μὲ συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Θ. Σπανιολάκη πρὸς τοὺς Λάζ. καὶ Γ. Κουντουριώτη¹⁷. Μόλις ἐφθασε ἄρχισε νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς διοικητικοὺς παράγοντες τοῦ τόπου. Ἐξ ἄλλου ὡς τὸ

14. Ἰ. Φιλήμων, ἔ.ἀ., σ. 329., Πρβλ. ἐπίσης Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, Ἰγνάτιος, μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, στὰ «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», Ἀθῆναι 1959, τεύχ. Ι, σσ. 258-261.

15. Ἐ. ἀ., τεύχ. ΙΙ, Ἀθῆναι 1961, σ. 142.

16. Ν. Δαμαλάς, Ἐπιστολαὶ Ἀδ. Κοραῆ, Ἀθήνα 1886, τόμ. 3ος, σσ.

822 - 839. Πρβλ. ἐπίσης Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, ἔ.ἀ., τεύχ. ΙΙΙ, σ. 650 καὶ Ἰ. Κ. Μαζαράκης Αἰνιάν, Τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τοῦ Ἀγῶνος 1821 - 1827, Ἀθῆναι 1970, σσ. 40-41.

17. Ἀ. Λιγνός, Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, Ἀθῆναι - Πειραιεὺς, 1920 - 1927, τόμ. Β', σσ. 421 - 422.

τέλος τῆς ζωῆς του οἱ ὑπηρεσίες πού προσέφερε ἦταν κυρίως διοικητικῆς φύσης. Στὴν ἀρχὴ τὸν συναντᾶμε στὸ Μεσολόγγι καὶ στὸ Ἀνατολικὸ μαζὶ μὲ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο¹⁸. Στὰ 1825 ἦταν γιὰ ἓνα διάστημα γραμματικὸς τοῦ Γ. Κουντουριώτη καὶ γραμματέας τοῦ Ἐκτελεστικοῦ¹⁹. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Γ. Κουντουριώτη ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν διατηρήθηκε καὶ ὁ Κ. Πολυχρονιάδης, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν βρισκόταν, ἔστειλε συχνὰ ἐνημερωτικὲς ἐπιστολὲς στὸν Γ. Κουντουριώτη²⁰.

Ἐπίσης διωρίσθηκε μέλος σὲ δύο ἐπιτροπὲς ἐράνων (πρᾶγμα πού δείχνει πὼς ἦταν ἔμπιστος τῆς Διοίκησης) καὶ ἔγινε καὶ μέλος τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐταιρείας. Σὲ συνεδρίαση τῆς τελευταίας στίς 6-6-1826, σὲ συζήτηση σχετικὴ μὲ ἐκπαιδευτικὰ θέματα, ὁ Κ. Πολυχρονιάδης πρότεινε νὰ ἰδρυθοῦν στὴν Ἠπειρο σχολεῖα μὲ χρήματα πού διέθεσαν πλούσιοι Ἠπειρωῶτες τῆς Ρωσίας γιὰ ἴδρυση σχολείων στὴν Ἑλλάδα²¹. Τὸ ἐνδιαφέρον του λοιπὸν γιὰ τὴν παιδεία δὲν τὸν ἐγκατέλειψε ἀκόμη καὶ στὰ ταραγμένα χρόνια τοῦ ξεσηκωμοῦ τοῦ Γένους. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἐξ ἄλλου, ὅτι καὶ στὴν ἐπιστολὴ πού ἀκολουθεῖ ἀναφέρει ὡς ἐνδεχόμενο τὸ νὰ ἐργασθῆ στὰ Ἐπτάνησα εἴτε ὡς οἰκοδιδάσκαλος εἴτε ὡς διδάσκαλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας τοῦ Guilford (στ. 31 - 36, 129 - 134).

Ἀλλὰ ἡ ζωὴ τοῦ Κ. Πολυχρονιάδη ἦταν σύντομη. Στίς 9 Ἰουλίου τοῦ 1826 πέθανε στὸ Ναύπλιο ἀπὸ ἐπιδημικὴ ἀσθένεια, ἀφοῦ βοήθησε, ὅσο πρόφθασε, τὴν ἐπαναστατημένη πατρίδα²². Ὁ ἄνθρωπος βέβαια αὐτὸς μπορούμε νὰ ποῦμε, πὼς δὲν ἀνῆκε στίς μεγάλες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς του. Κατατάσσεται στίς «ἐλάσσονες» μορφές, οἱ ὁποῖες ὅμως μὲ ζῆλο καὶ βαθειὰ πίστη στὸ Γένος προσέφεραν τὸν ἑαυτὸ τους στὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδας τους.

Ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς Πλάτων Πετρίδης ἦταν Κωνσταν-

18. Ἐ. ἀ., τόμ. Γ', σ. 402, ὅπου ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν Γ. Κουντουριώτη, γραμμένη ἀπὸ τὸν Κ. Πολυχρονιάδη. Πρβλ. ἐπίσης Ἑλληνικά Χρονικά, ἀρ. 104, 24-12-1824.

19. Ἀ. Λιγνός, ἔ.ἀ., σ. 452, ὅπου σημείωση τοῦ Κ. Πολυχρονιάδη σὲ ἐπιστολὴ πού ἔλαβε ὁ Γ. Κουντουριώτης ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Ἰγνάτιο καὶ ἔ.ἀ., τόμ. Δ', σ. 327.

20. Ἐ.ἀ., τόμ. Δ', σσ. 500-502, τόμ. Ε', σσ. 280-282 καὶ 498.

21. Δ. Κόκκινος, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἔ.ἀ., τόμ. Ε', 1968, σ. 360. Πρβλ. ἐπίσης Ἀ. Λιγνός, Ἀρχεῖον τῆς κοινότητος Ὑδρας, 1778-1832, τόμ. 11ος, Πειραιεύς, 1929, σ. 645 καὶ Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 72, 7-7-1826.

22. Ἐ.ἀ., ἀρ. 74, 14-7-1826.

τινουπολίτης. Ἀφοῦ τελείωσε στήν Πόλη τή στοιχειώδη ἑλληνική ἐκπαίδευση, φοίτησε σέ ἀγγλικό σχολεῖο καί ἀπέκτησε γνωριμίες μέ ἐπισήμους Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι καί τόν βοήθησαν ἀργότερα στή σταδιοδρομία του. Ἀναφέρομε ἐνδεικτικά τή γνωριμία του μέ τόν Ἄγγλο πρεσβευτὴ στήν Πόλη λόρδο Elgin, μέ συστάσεις τοῦ ὁποῖου κατώρθωσε νὰ διοριστῆ στὰ 1812 ὑπάλληλος στήν ἀγγλικὴ Διοίκηση τῶν Ἑπτανήσων στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ ἀσχολήθηκε ὁ Πλ. Πετρίδης καί μέ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ κυρίως ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωση τῶν σχολείων τῶν Ἴονικῶν νησιῶν. Στὴν ἀρχὴ διηύθυνε τὰ σχολεῖα στὴ Ζάκυνθο, ὅπου καί ἐγκατέστησε δημόσιο τυπογραφεῖο, συνέστησε τὴν πολιτικὴ ἐφημερίδα «Gazetta delle Isole Liberate», ἐξέδιδε περιοδικὸ καί κατήρτισε δημόσιες βιβλιοθῆκες²³.

Ὅταν στὰ 1814 οἱ Ἄγγλοι μετέφεραν τὴν ἔδρα τους στήν Κέρκυρα, τοὺς ἀκολούθησε ἐκεῖ καί ὁ Πλ. Πετρίδης, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε στὸ γραφεῖο τοῦ στρατηγοῦ-διοικητῆ Campbell ὡς διερμηνέας καί μεταφραστῆς²⁴. Παράλληλα συνέχισε τὴν πολιτιστικὴ του δράση. Ἦταν ἔφορος τῶν σχολείων τοῦ ἰονικοῦ κράτους καί συγχρόνως μετέφραζε στὰ ἑλληνικὰ ἔργα ξένων συγγραφέων²⁵. Μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐφόρου

23. Π. Χιώτης, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Γ', Κέρκυρα 1863, σ. 919. Πρβλ. ἐπίσης Δ. Καμπούρογλου, Ἀρχαῖον Ρώμα, τόμ. Α', Ἀθήναι 1901, σ. κγ' καί Σπ. Στούπης, Πλάτων Πετρίδης, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 4 (1955), σσ. 742 - 743.

24. Σπ. Στούπης, ἔ. ἀ., σ. 743.

25. Βλ. ἐνδεικτικὰ τὶς παρακάτω μεταφράσεις: α) «Ἀπόσπασμα μετὰ εἰσαγωγῆς, μεταφράσεως εἰς ἑνδεκασυλλάβους ἀνομοιοκαταλήκτους στίχους τῶν Τεσσάρων καιρῶν τοῦ χρόνου τοῦ Ἄγγλου Thompson, ὑπὸ Π. Πετρίδου, αὐτῶν, Φεβρουαρίου κε', Κερκύρα». (Βλ. Δ. Γκίνης - Β. Μέξας, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863, τόμ. 1ος, Ἀθήναι 1939, ἀρ. 949. Πρβλ. ἐπίσης Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος, Ἡ «Πρότασις πρὸς τοὺς νέους τοὺς Ἴωνας» (1816), ἀνάτυπο ἀρ. 91 ἀπὸ τὸν «Ἐρανιστῆρ», Ἀθήναι 1966,

σσ. 201 - 202, 212, ὅπου ἀποκατάσταση τοῦ πλαστοῦ τίτλου τῆς παραπάνω μετάφρασης· βλ. σχετικὰ καί Κ. Θ. Δημαρᾶς, Ἐπαφὲς τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν (1780 - 1821), «Φροντισματά», Α', Ἀθήναι 1962, σσ. 58 - 60 καί τοῦ ἴδιου, Προϋποθέσεις καί δοκιμὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ρωμαντισμοῦ, Ἀθήναι 1947, σσ. 23-24, 43). β) «Μυθιστορία, Ὁ Ῥασσέλας, πρίγκιψ τῆς Ἀβουσινίας, συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Ἄγγλου φιλόλογου Δς. Σαμουήλ Γιουδόνη» καί μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ νεοελληνικὸν ἰδίωμα παρὰ Π(λάτωνος) Π(ετρίδης)». Ἡ παραπάνω μετάφραση κυκλοφόρησε στήν Κέρκυρα στὰ 1817 καί τυπώθηκε στήν τυπογραφία τῆς Διοικήσεως. Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἀφιέρωθηκε στὸν Fr. Adam καί ἡ ἀφιέρωση γράφτηκε ἀγγλικά καί ἑλληνικά. (Βλ. Γκίνης - Μέξας, ἀρ.

σχολείων, παρακίνησε δύο δασκάλους νά συγγράψουν έλληνική Γραμματική, γιά νά τή χρησιμοποιοῦν οί φιλομαθεῖς Ἑπτανήσιοι νέοι²⁶.

Σάν πνευματικός άνθρωπος πῆρε καί αὐτός θέση ὡς πρὸς τὸ ἑλληνικὸ γλωσσικὸ πρόβλημα διατυπώνοντας στὰ 1817 τίς σχετικὲς ἀπόψεις του, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀνάλογες μὲ ἐκεῖνες τοῦ Κοραῖ²⁷.

Ὡς ἐπίσημος μεταφραστὴς τοῦ Ἄγγλου διοικητῆ καί ἀργότερα τοῦ ἀρμοστῆ, μετέφραζε στὰ ἑλληνικὰ ἐπίσημα ἀγγλικά ἔγγραφα²⁸. Στὰ 1821 μετέσχε ὡς γραμματέας σὲ ἔκτακτο δικαστήριο τῆς Ἰονίου Γερουσίας, εἰδικὸ γιά ἐγκλήματα καθοσιώσεως²⁹. Ὅταν τὸν ἐπόμενο χρόνο οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὴν ἰονικὴ καί ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔφθασαν σὲ μεγάλη ὀξύτητα, ὁ ἀρμοστὴς Maitland ἔστειλε τὸν Πλ. Πετρίδη ὡς ἀπεσταλμένο του στὴν Ἰδρα, γιά νά ἀμβλύνη τίς διαφορὲς ποὺ εἶχαν προκύψει³⁰.

Ὑστερα ἀπὸ τίς ὑπηρεσίαις ποὺ προσέφερε ὁ Πετρίδης στοὺς Ἄγγλους καί λόγω τῆς ἀφοσίωσής του στὸν Maitland, θὰ περίμενε κανεὶς ἢ συμβολὴ του στὸν Ἀγώνα νά εἶναι ἀμφισβητήσιμη. Τὰ στοιχεῖα ὅμως ποὺ διαθέτομε μποροῦν νά μᾶς πείσουν, ὅτι κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἐπανάστασις καί πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ὁ Πετρίδης βοήθησε τὴν πατρίδα του, ὅσο μποροῦσε. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξη τῆς ἐκπανάστασις μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία³¹. Ἦταν ἐπίσης συνδρομητὴς καί «ἐπιστάτης»

982. Πρβλ. ἐπίσης Κ. Θ. Δημαρᾶς, Ἐπαφὲς τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας μὲ τὴν Ἀγγλικὴν (1780 - 1821), ἔ.ά., σσ. 56-58 καί τοῦ ἴδιου, Προϋποθέσεις καί δοκιμὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ρωμαντισμοῦ, ἔ.ά., σσ. 43-44). Ἀργότερα ἔχομε καί ἄλλες μεταφράσεις τοῦ ἴδιου.

26. «Γραμματικὴ κατ' ἐπιτομὴν περὶ τοῦ τεχνολογικοῦ καί ὀρθογραφικοῦ μέρους. Ἐκ πολλῶν μὲν συνερανισθεῖσα χάριν τῶν φιλομαθῶν Νέων παρὰ Γεωργίου Σταματέλου Τοῦ καί Σιλαμπάνη τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας κατὰ δὲ τὴν πόλιν Λευκάδος. Τοῦ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου εὐτελοῦς Διδασκάλου. Προτροπῇ δὲ τοῦ Ἑλλογιμωτάτου Κυρίου Πλάτωνος Πετρίδου τῶν Ἰωνικῶν σχολείων γενικοῦ Ἐφόρου. Ἐν

Βενετία. Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 1819». (Βλ. Γκίνης - Μέξας, ἄρ. 1132).

27. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος, Ἡ «Πρότασις...», ἔ.ά., σσ. 202, 212. Πρβλ. ἐπίσης Κ. Θ. Δημαρᾶς, Ἐπαφὲς τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας μὲ τὴν Ἀγγλικὴν (1780-1821), ἔ.ά., σ. 59.

28. Γκίνης - Μέξας, ἄρ. 1082, ὅπου μετάφραση τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἰονίων Νήσων ἀπὸ τὰ ἀγγλικά στὰ ἑλληνικά ἀπὸ τὸν Πλ. Πετρίδη, στὰ 1818.

29. Π. Χιώτης, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα, ἔ.ά., τόμ. Δ', σσ. 230-231.

30. Ἐ.ά., σ. 443.

31. Ἰ. Φιλῆμων, Δοκίμιον Ἐπαναστάσεως, ἔ.ά., τόμ. Α', σ. 409.

στήν Κέρκυρα τοῦ προοδευτικοῦ περιοδικοῦ Λόγιος Ἐρμῆς³². Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπανάστασης ἀλληλογραφοῦσε καὶ συνεννοεῖτο μὲ παράγοντες τῆς ἑλληνικῆς Διοικήσεως, κυρίως μὲ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτο, γιὰ τὴν ἐπίλυση σοβαρῶν ἑλληνικῶν προβλημάτων, ὅπως τὸ δάνειο καὶ ἡ ἐξομάλυνση τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρμοστῆ τῶν Ἑπτανήσων³³.

Πάντως ποικίλη καὶ εὐρεῖα ἡ δράση τοῦ Πλ. Πετρίδη συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴ ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει, ἀφοῦ πέθανε ἀρκετὰ ἀργὰ (1852)³⁴ καὶ ἀφοῦ εὐτύχησε νὰ δῇ τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερη καὶ ἀνεξάρτητη.

Φωτεινὴ Γ. Τασιού

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Φίλε μου!

τῆ σ(τ)ιη Μαρτίου 1823 ἐν Πίζη

- 1 Τὴν (ιστ)ικη τοῦ παρελθόντος σοὶ ξαναέγραφα, ἔπεμψά σοι τὸ γράμμα μου διὰ τινος ἐν Νεαπόλει φίλου μου. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ πρὸς σέ μου παραπίπτουν, σπεύδω νὰ σοὶ ξαναγράψω καὶ διὰ θαλάσσης, ἐλπίζων οὕτω νὰ σοὶ ἔλθῃ ἐν ἑκ τῶν δύο μου γραμμάτων.
- 5 Ἀκουσίως ἐξεχείμασα εἰς τὴν Τοσκάναν, καὶ πλέον εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἀλλάξω τόπον. Τὰ ἔθνικά μου χρῆν δὲν μ' ἐσυγχώρησαν νὰ δεθῶ εἰς τὴν Δύσιν, μηδὲ νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ καταβῶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους σας³⁵, καὶ ἐὰν αἱ περιστάσεις μου δὲν μοὶ συγχωρέσουν νὰ μεταβῶ μακρύτερα, ἐλπίζω νὰ εὕρω πόρον ζωῆς, πωλῶν τὰς περιορισμένας μου γνώσεις, αἱ ὁποῖαι βέβαια θὰ εὗρον ἀγοραστὰς εἰς τὴν ἐλλείπουσαν πεπαιδευμένην Ἴωνικὴν ἐπικράτειαν. Ἄλλ' εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἔχω χρεῖαν τῆς συνδρομῆς καὶ συστάσεώς σου,

32. Λόγιος Ἐρμῆς, 1820, σ. 602.

33. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, ἔ.ἀ., τεύχ. III, σσ. 443, 546, 600-601, 672, 709 - 710.

34. Σπ. Δε Βιάζης, «*Αἰσημονηθεὶς Κωνσταντινουπολίτης*», «*Νέον Πνεῦμα*», Κων/πολη, ἔτος Α', τ. Β', 1909, σ. 99.

35. Ἡ ἀπόφασίς του νὰ πάη στὰ

Ἑπτάνησα ἴσως ὀφείλεται στὸ ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ μπορούσε εὐκολώτερα νὰ φθάσῃ στὴν Ἠπειροῦ ἢ πιθανὸν νὰ ἀκολούθησε τῇ συμβουλῇ τοῦ Blaquiègre, ὁ ὁποῖος τὸν συμβούλεψε, σὲ περίπτωσιν ποῦ ἀποφασίσῃ νὰ κατέβῃ στὴν Ἑλλάδα, νὰ προτιμήσῃ νὰ πάη στὰ Ἑπτάνησα. (Βλ. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, ἔ.ἀ., τεύχ. III, σ. 650).

- καὶ εἶμαι εὐελπὺς, ὅτι θὰ σ' εὕρω πρόθυμον, καὶ ὅτι δὲν θέλω σοὶ δώσει αἰτίαν νὰ μετανοήσης διὰ τὴν πρὸς με καλὴν σου διάθεσιν.
- 15 Ἡ ἀνάγκη μου τούτη εἶναι ὑποθετικὴ, καὶ ἴσως ἤμπορέσω νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Ἡπειρον. Μ' ὅλον τοῦτο εἶναι πάντοτε φρόνιμον νὰ προετοιμάζεται τις εἰς κάθε ἐνδεχόμενον. Μεταξὺ τῶν διαφορῶν σχεδίων μου ἤμποροῦσα νὰ ἐπιχειρισθῶ τὴν ἔκδοσιν τῆς πολιτικῆς ἐφημερίδος τῶν νήσων σας, διότι ἀπέκτησα ἰκανὴν ἔξιν
- 20 εἰς τὸ νὰ γράφω ἐφημερίδας καὶ νὰ ὑποργῶ εἰς περιοδικὰ συγγράμματα. Ἡ φιλαυτία μου, νομίζω, δὲν μ' ἀπατᾷ, ἐὰν τολμήσω νὰ σ' εἰπῶ, ὅτι ἤμποροῦσα νὰ ἐκτελέσω ἐντίμως παρόμοιον ἔργον, καὶ νὰ τὸ καταστήσωμεν ὠφέλιμον εἰς τὸ πανελλήνιον καὶ ἄξιον τῆς προσοχῆς τῶν φωτισμένων ἀλλογενῶν. Ἄλλ' αἱ ἠθικαὶ μου ἀρχαὶ δὲν μοὶ συγχωροῦν νὰ ὀμιλήσω ἐναντίον τῆς συνειδήσεώς μου.
- 25 Ὅθεν ἐὰν ἀληθῶς δὲν ἤλλαξεν ἡ πολιτικὴ σας εἰς τὸ φιλόπρωτον, δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρῃς τίποτε περὶ τούτου μου τοῦ προβλήματος.

Οἱ φιλότουρκοι ἐσύστησαν πολιτικὴν ἐφημερίδα εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ὕβριζον καὶ συκοφαντοῦν τοὺς ταλαιπώρους Ἕλληνας³⁶. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ συστηθῇ τὸ ἀντιφάρμακόν της εἰς τὴν Κέρκυραν, πόλιν Ἑλληνικὴν καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν μεγαλόφρονος διοικήσεως; Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς τὴν Ἀγίαν Μαύραν μ' ἐπαρακάλεσαν νὰ τοὺς εὕρω καλὸν διδάσκαλον. Ἡ ἐκεῖ λοιπόν, ἢ ὅπου ἀλλοῦ δυνηθῆς, ἢ καὶ εἰς μερικὴν οἰκίαν ἤμποροῦσα νὰ ἀφιερωθῶ εἰς παιδαγωγίαν, ἢ διδασκαλίαν, καὶ νὰ προφθασθῶ εἰς τὰς παρούσας δεινὰς περιστάσεις, διατρίβων ἐν μέσῳ Ἑλλήνων,

35 καὶ μὴν ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ σπουδᾶς, ἐχούσας σχέσεις μὲ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Ἡ γνωστὴ σου ὀλιγάρκεια καὶ συμπερι-

36. Πρόκειται γιὰ τὴ γαλλόφωνη ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης «Le Spectateur Oriental», ἡ ὁποία ἦταν ἡ μόνη ἐφημερίδα τῆς Ἀνατολῆς ποὺ ἐκδιδοταν σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης. Τουρκόφιλη, σχεδὸν πάντοτε, μιλοῦσε μὲ δυσμένεια γιὰ τὸν ἐλληνικὸ Ἀγώνα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐξῆρε τὴν τουρκικὴν πολιτικὴν. Τρεῖς κυρίως μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν οἱ λόγοι τῆς τακτικῆς αὐτῆς τοῦ «Le Spectateur

Oriental»: εἴτε τὰ φιλότουρκα αἰσθηματὰ τοῦ συντάκτη της, εἴτε τὸ ὅτι τὸν ἐξανάγκασε ἡ τουρκικὴ Διοίκηση, εἴτε οἱ δεσμοὶ του μὲ τοὺς Φράγκους ἐμπόρους τῆς Ἀνατολῆς, καθὼς διερχόμενος τις ἐχθρικές τους διαθέσεις πρὸς τὸν ἐλληνικὸ Ἀγώνα. (Βλ. Ἰ. Δημάκης, *Τὸ πρόβλημα τῶν εἰδήσεων τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης εἰς τὸν γαλλικὸν τύπον*, «Ἑλληνικά» 19 (1966), σσ. 62, 66-67, 86-87).

φορά μου δὲν μὲ ἐγκατέλειψαν. Ὅθεν ἐλπίζω ὅτι μὲ τὰ δύο τοῦτα προτερήματά μου ἤμπορῶ νὰ ἐξαγοράσω τὸν παρόντα καιρὸν. Ἡ φιλία σου θὰ μοὶ συγχωρέσῃ βέβαια τόσῃν περιαντολογίαν, 40 διότι καὶ φίλος εἶσαι, καὶ γνωρίζεις τὰ ἐθνικὰ καὶ συγγενικὰ χρῆμα.

Εἰς τὸ τελευταῖόν μου σοὶ ἀπεκρίθην περὶ τοῦ ἐρωτήματός σου, διὰ τί τόσοι ὁμογενεῖς δὲν ὑφόνουν τὴν φωνήν των ὑπὲρ τῶν κινδυνευόντων Ἑλλήνων, καὶ ἀφ' οὗ μ' ἔκαμες τὸ ἐρώτημά σου θὰ ἀνέγνωσες πιθανῶς πολλὰ ἀπὸ τὰ ὑπὲρ Ἑλλήνων ἐκδοθέντα, 45 τὰ ὁποῖα τώρα ἤμποροῦν νὰ γεμίσουν βιβλιοθήκην. Ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ εἶναι καλῆτερον τὸ σύγγραμμα τοῦ Bignon: *Les Peuples et les Cabinets depuis 1815 - 1822*³⁷. τοῦτο ἔχει τρία ἀξιόλογα κεφάλαια περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ζωγραφίζει λαμπρῶς τὴν παλαιάν μας κατάστασιν, τὰς σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ Ῥουσσίαν, τὸν ἐθνικὸν μας χαρακτήρα, τὸ δικαίωμά μας διὰ νὰ 50 διώξωμεν τὴν δυναστείαν μὲ τὴν βίαν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐθνικῆς μας ἀναστάσεως συμφέροντα τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἄλλ' ὁ Βιγνὼν εἶναι ἐκ τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, καὶ οἱ κρατοῦντες εἰς τὴν Εὐρώπῃ μᾶς κάμνουν ἔγκλημα ὡς καὶ τὴν σπηγορίαν τῶν φιλελευθέρων, τοὺς ὁποίους, ὡς καὶ ἐσχάτως εἰς Βερόναν, δὲν ἐντράπησαν νὰ ἐγκλήσουν ὡς πρωταίτιους τῆς ἐπαναστάσεώς μας. Αὐτοῦ θὰ ἀναγινώσκῃς βέβαια ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης· ἀλλ' ἴσως δὲν εἶναι μάταιον νὰ σοὶ ἀναφέρω ὅ,τι ἐκοινολόγησεν 55 ὁ Chataubriand εἰς τὴν κάτω βουλὴν τῆς Γαλλίας τὴν [στ][κ][η] φεβρουαρίου. Ὁ μεγαλοφυῆς καὶ φιλόχριστος τοῦτος Βασιλιστῆς

37. Πρόκειται γιὰ τὸ σύγγραμμα τοῦ L. P. E. Bignon, *Les Cabinets et les Peuples, depuis 1815 jusqu'à la fin de 1822*. Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔγινε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1822, ἡ δευτέρα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1823. Ἀπὸ τὴν τρίτην ἐκδοσιν τοῦ ἔργου, ποὺ ἔγινε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823, ἔχομε καὶ μετάφρασιν τοῦ στα ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Ν. Σπηλιιάδην, ἡ ὁποία ἐκδόθηκε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1826 μὲ τὸν τίτλον: «Τὰ μυστικοσυμβούλια καὶ οἱ λαοὶ ἀπὸ τὰ 1815 ἕως σήμερον παρὰ τοῦ κυ-

ρίου Μπινιόν. Τρίτη ἐκδοσις ἀναθεωρηθεῖσα ἐπιδιορθωθεῖσα καὶ ἀυξηθεῖσα ἐν Παρισίοις κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον 1823. Μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὁμοῦ μὲ τὸ περὶ τῆς Ἑλλάδος Ἑπόμνημα τοῦ κυρίου Σχιατωβριάν παρὰ τοῦ Ν. Σπηλιιάδου». Στὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1822 ἀναγράφεται σὲ ποιῆς πόλεις τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ διετίθετο. Μεταξὺ τῶν πόλεων τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι καὶ τὸ Λιβόρνο, ὅποτε γιὰ τὸν Κ. Πολυχρονιάδην ἡ ἀπόκτησις τοῦ ἔργου θὰ ἦταν εὐχερέστατη.

60 έδημοσίευσε τήν οίκειακήν του συνομιλίαν έν Βερώνη με τόν
 Αύτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ὅστις τῷ ὠμολόγησεν ὅτι θρησκευτικός
 πόλεμος κατά τῆς Τουρκίας εφάινετο σύμφωνος με τήν πολιτικήν
 του, με τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ του καί με τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου του
 mais il a cru voir en Peloponèse des signes révolutionnaires, et
 alors il l'est abstenu· ἡ θεία πρόνοια τῷ ἐνεπιστεύθη 800,000 μπα-
 65 γιονέτας διά νά κάμη νά βασιλεύση ἡ εἰρήνη, ἡ θρησκεία καί ἡ
 δικαιοσύνη, καί ὄχι νά εὐχαριστήσῃ τήν πλεονεξίαν του· ὡς ἔμ-
 πνευστος λοιπόν ἄνωθεν ἐγνώρισεν ὅτι οἱ βασιλισταί καί ἐκκλη-
 σιαστικοί τῆς Ἰσπανίας ἔχουν περισσοτέραν χρείαν τῆς προσ-
 τασίας του παρά οἱ ὁμόθρησκοί του τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας,
 οἱ ὅποιοι σφάζονται ἀναίτως, καί φοβερίζονται παντελεῖ κατα-
 70 στροφήν. Ποίαν σύγκρισιν ἠμποροῦμε νά κάμωμε μεταξὺ τῶν
 ξεγυμνωθέντων Ἰσπανικῶν Ἱερέων καί τῶν φονευομένων Γραι-
 κικῶν. Ἡμεῖς οἱ ὀλικοί ἠμποροῦμε νά νομίσωμε δικαιώτερον καί
 εὐλογώτερον τήν σωτηρίαν 6 καί 7,000,000 χριστιανῶν, ἀπό τήν
 ἀνάστασιν τῆς Ἰγκιζιτσιῶνος, ἡ ὁποία, ἐάν ἠμποροῦσεν, ἔπρεπε
 75 νά κάψῃ πρῶτον τόν Σχισματικόν Ἀλέξανδρον. Ἡμεῖς ὁμως εἴ-
 μεθα ἐπαναστάται, στασιασταί, φιλελεύθεροι καί Καρβονάριδες, καί
 ὡς τοιοῦτοι δέν ἠμποροῦμε νά ἐννοήσωμε ὅτι αἱ σφαγαί καί κατα-
 δυναστεΐαί μας ἀπό τοὺς Τούρκους γίνονται πρὸς δόξαν τῆς θρη-
 σκειας, στερέωσιν τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης. Τί πρέπει,
 φίλε, νά συλλογισθῇ τις περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Πολιτικῆς ὅταν
 80 καί ὁ ἴδιος Chataubriand μένει ἐκθαμβος ἐνώπιον παρομοίων
 φρονημάτων; καί τὰ διασαλπίζει ἀσυστόλως ὡς παρηγορίαν τῆς
 ἀνθρωπότητος;

Βλέπεις ἄρα ὅτι τὰ λόγια καί τὰ δικαιολογήματα δέν ὠφε-
 λοῦν, καί ὅτι τὸ πᾶν κρέμματα ἀπὸ τήν ὁμόνοιαν καί φρόνησιν
 τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐάν ἐνώσουν καί ταῦτα με τήν συνειθι-
 85 σμένην ἀνδρείαν των, θά ἀναγκάσουν τήν τυφλήν καί βάρβαρον
 πολιτικήν τῆς Εὐρώπης, διά νά αἰσθανθῇ τὰ ἀληθῆ της συμφέροντα.
 Ἡ Ἀγγλία σου ἤρχισεν ἤδη νά ἀλλάξῃ ἔφος, καί πανταχόσε δια-
 σαλπίζονται αἱ δυστοχίαι, τὰ κατορθώματα καί τὰ δικαιώματα
 τῶν Ἑλλήνων. Ἐξαιρουμένου τοῦ ἐχθίστου Courrier καί τοῦ
 90 Neuw-Times³⁸ ἅπασαι αἱ ἄλλαι ἐφημερίδες ὁμιλοῦν ὅ,τι ἠμποροῦσε

38. Πρόκειται γιά τίς ἀγγλικές
 ἐφημερίδες «The Courrier» καί

«New Times».

- νὰ εἰπῇ ὁ φιλογενέστερος Ἕλλην. Καὶ ἡ κοινὴ φήμη θέλει ὅτι ὁ
 Κανίγκης δὲν θὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὴν τύχην μας. Ὁ Κόμης
 Λιβερπούλῆς ὡμολόγησεν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ
 συζήσουν μὲ τοὺς Τούρκους, μήτε νὰ κατασταθοῦν εὐχαριστημένοι
 95 ἐπήκοοί των. Τοιαύτη ὁμολογία νομίζεται ὡς εὐτύχημα, καὶ ἅ-
 παντες ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ φρόνησις θέλει ἐνοήσῃ ὅτι τῇ
 συμφέρει νὰ κατοικῆται ἡ Ἑλλάς ἀπὸ αὐτόνομον καὶ εὐτυχῆ λαόν,
 καὶ νὰ γένη προπύργιον κατὰ τῆς Ἀρκτικῆς πλεονεξίας, παρὰ νὰ
 γένη ὀγλίγωρα ἢ ἀργὰ ἔρμαιόν της, ἢ νὰ καταρτήσῃ ἐρημία ὡς
 ἢ δυστυχῆς Χίος· ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων ἀποτελεσμάτων ἄλλο
 100 τέταρτον δὲν δίδεται, καὶ τὰ δύο τελευταῖα εἶναι κατὰ πάντα
 ἐναντία καὶ εἰς τὸ συμφέρον καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς μεγάλης Βρετ-
 τανίας. Μετὰ Θεὸν λοιπὸν, καὶ μετὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν
 τῶν Ἑλλήνων ἐλπίζομεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν νὰ κατορ-
 105 θώσῃ τὸ μέγα θαῦμα τοῦ ἰθ' αἰῶνος τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀνά-
 στασιν καὶ μήτε τῇ κάμνομε τὸ ἄδικον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἠμπορεῖ
 νὰ πέσῃ εἰς τὴν ὀυρσικὴν ἀναισθησίαν, ἢ τὴν Αἰστριακὴν ἀπαν-
 θρωπίαν, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτιστος μινίστρος δὲν ἐντρόπη νὰ προ-
 φητεύσῃ ἀσυμπαθῶς τὴν ἐξόντωσιν 6 καὶ 7,000,000 χριστιανῶν
 ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐπικράτειαν.
- 110 Τὰ ἀνωτέρω, ἔχω χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι δὲν θέλουν σοὶ ἐπι-
 φέροι κάμμίαν βλάβην, καὶ διὰ ξηρᾶς δὲν ἤθελα πώποτε τολμήσει,
 διὰ νὰ σοὶ τὰ κοινολογήσω. Ὅταν δὲ σὸν θεῶ ἀνταμωθῶμε, ἠμπο-
 ροῦμε νὰ συνομιλήσωμε πλατύτερα.
- Ὁ Βρασμὸς τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ δημόσιος πόλεμος μεταξὺ θεο-
 115 κρατίας καὶ ἀλόγου ἐλευθερίας εἵλκυσεν ἀπάντων τὴν προσοχὴν,
 καὶ παρημελήθησαν πάντα τὰ ἄλλα ἀντικείμενα. Ἡ λύσις τοῦ
 Ἰσπανικοῦ δράματος προσμένεται ὅσον οὐπω, διὰ νὰ μάθωμεν καὶ
 νὰ προφητεύσωμε τὴν μέλλουσαν τύχην μας. Ἡ Ἀγγλικὴ Πολιτικὴ
 ἐπαινέθη ἀπὸ ὅλην τὴν Εὐρώπην, μένει ὁμως νὰ ἰδῶμε τί θὰ κα-
 120 τορθώσῃ. Διὰ τὴν δικαίαν λοιπὸν τούτην φροντίδα μας μὴ παρα-
 ξενηθῆς, ἐὰν δὲν ἔχω τίποτε περιέργον φιλολογικὸν νὰ σοὶ κοινο-
 λογήσω. Ἐπειτα εἰς τὴν νωθρὰν Πίζαν δὲν βλέπομε μὴδὲ περιο-
 δικὰ συγγράμματα, μ' ὅλον ὅτι ἐδῶ εὐρίσκεται τὸ καλλίτερον τῆς
 Τοσκάνης πανδιδακτήριον. Μοὶ γράφουν χθὲς ἀπὸ Λιβόρον ὅτι
 125 [Πανδιδακτήριον]. [Ε]ὰν μοὶ ἀποκριθῆς (καὶ δύνασαι νὰ μοὶ
 πέμψῃς ἀσφαλῶς τὴν ἐπιστολὴν σου διὰ τοῦ αὐτόσε κυρίου Κ.

- Μόστρα,) εἶπέ μοι τίποτε καὶ περὶ τούτου, διὰ νὰ τὸ κοινολογήσω εἰς τὸν φίλον μας. Ὅσα σ' εἶπα ἀνωτέρω περὶ τῶν σκοπῶν μου σοὶ δείχνουν ὅτι ἡ διατριβή μου εἰς τὰ αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι πρόσκαιρος, ὅθεν καὶ ἐὰν κριθῶ ἄξιος νὰ προσκαλεσθῶ μέλος τοῦ παν-
- 130 διδακτηρίου σας (μ' ὄλον ὅτι ὑποπεύω ὅτι ὁ λόρδ Γυλφόρτης δὲν ἔχει περὶ ἐμοῦ καλὴν ὑπόληψιν) ἴσως δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ ἀποδεχθῶ παρομοίαν πρόσκλησιν³⁹. Μὴ νομίσης ὅμως διὰ τοῦτο ὅτι φαντάζομαι μεγάλα πράγματα, ἢ ὅτι ἔχω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς μεγάλην ὑπόληψιν· ἢ ἔλλειψις πολλῶν καλητέρων μου εἰς τὴν πα-
- 135 ροῦσαν τῆς Ἑλλάδος ἐνδειαν πεπαιδευμένων μὲ κάμνει νὰ στοχασθῶ, ὅτι δὲν εἶμαι παντελῶς ἄχρηστος. Ἐπειτα γράφω πρὸς φίλον, καὶ ἡ φιλία σου ἄς πράξη ὅ,τι τῇ φανῇ ὠφελιμώτερον.
- Ἄνεγνωσα κατ' αὐτὰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους⁴⁰. Ἐὰν δὲν τὰ ἰδῆς ἔως νὰ ἔλθω αὐτοῦ,
- 140 θέλω σὲ φιλεῦσαι μὲ τὴν ἀνάγνωσίν των. Εἶναι γενικῶς καλὰ καὶ ἄξια τῆς ὑπολήψεως τοῦ σοφοῦ συγγραφέως των. Σὺ ὅμως, ὅστις γνωρίζεις περισσότερο τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ εὐρησὲς βέβαια πολλὰ παράκαιρα καὶ ἄπρακτα.
- Κάποιος φίλος τοῦ Κοραῆ, ὀνομαζόμενος *Thurot*, γνωστὸς
- 145 διὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Φαίδωνος, καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐρμού (συγγράμματος φιλοσοφικοῦ περὶ γλωσσῶν καὶ γραμματικῆς) ἐμετέφρασε τὰ ἠθικοπολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸ Γαλλικόν, καὶ ἐδιόρισε τὸ γινόμενον τῆς ἐκδόσεώς του εἰς βοήθειαν τῶν δυστυχῶν Χίων. Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἡ μετάφρασις καὶ ὁ σκοπὸς της
- 150 θέλουν προσενηθεῖ τιμὴν εἰς τὸν Θυρότον, καὶ μ' ὄλην τὴν ἐνδειάν μου ὑπεγράφην διὰ ἓν σῶμα 20 φράγκα, καὶ νομίζω ὅτι ἡ γαλλικὴ μετάφρασις θέλει κάμει εὐκατάληπτον τὸν δυσνόητον εἰς τὸ πρωτότυπον Ἀριστοτέλην⁴¹.

39. Δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξακριβώσωμε γιὰ ποῦ ἀκριβῶς λόγο ὑποθέτει ὁ Κ. Πολυχρονιάδης, ὅτι ὁ λόρδος Guilford θὰ ἦταν δυσμενῆς ἀπέναντί του.

40. Ὁ Ἀδ. Κοραῆς ἐξέδωσε τὰ «Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια» στὸ Παρίσι στὰ 1822.

41. Ὁ Α. Ρ. Thurot μετέφρασε στὰ γαλλικὰ τὰ Ἠθικὰ καὶ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλη μὲ τὸν τίτλο :

«La Morale et la Politique d'Aristote, traduites du grec par M. Thurot, Professeur au Collège de France et de la Faculté des Lettres de Paris». Ὁ πρῶτος τόμος: «Morales», ἐκδόθηκε στὰ 1823, καὶ ὁ δεύτερος: «Politique», στὰ 1824. Ἡ μετάφρασις ἔγινε μὲ βάση τὰ κείμενα τοῦ Ἀριστοτέλη ποὺ ἐξέδωσε ὁ Ἀδ. Κοραῆς. Ἀπὸ τὸν ἐνημερωτικὸν κατάλογο τῶν ἐκδόσεων F. Didot τοῦ

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ ἀδελφός μου⁴² σὲ ἀσπάζεται φιλικῶς, ἐρωτῶν συγχάρις τὰ κατὰ σέ. Εἶναι δὲ εἰσέτι περιορισμένος εἰς τὴν Ὀδησσόν, καὶ ἀναγκάζεται νὰ προτιμήσῃ τὴν Τουρκικὴν μάχαιραν ἀπὸ τὴν ῥουσσικὴν διαφθοράν. Μ' ἔγραφεν ἐσχάτως ὅτι προκρίνει νὰ πνιγῶμε παρὰ νὰ ζήσωμεν ὑπὸ τὴν ῥουσσικὴν ἀπανθρωπίαν. Ὅχι μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τι ἀφ' ὅσα καὶ ἠθικῶς καὶ δικανικῶς τῶ ἀπεδείχθησαν χρεῶσται οἱ ἄρπαγες τῆς περιουσίας μας, ἀλλ' ἐμε-

1823 (Extrait du catalogue de Firmin Didot, Père et Fils, rue Jacob, No 24, Juillet 1823) ἔχομε τὴν πληροφορία, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς μετάφρασις τοῦ Ἀριστοτέλῃ ἀπευθυνόταν στοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐκτιμοῦσαν τὰ ὅσα προσέφερε στὰ γράμματα ἡ Ἑλλάδα, ὅταν ἦταν σὲ μέρες δόξας, καὶ οἱ ὅποιοι ἔβλεπαν μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπῃ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ στίς μέρες τῆς δυστυχίας του. Ἡ ἔκδοσις θὰ γινόταν σὲ τρεῖς διαφορετικὲς ποιότητες, οἱ ὅποιες θὰ κόστιζαν ἀντίστοιχα 10 f, 20 f, 30 f ὁ τόμος. Τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Πολυχρονιάδῃ, παρόλο ποὺ ὁ ἴδιος ἀναφέρει στὴν ἐπιστολὴ του πὼς γράφτηκε συνδρομητής, δὲν ὑπάρχει στὸν κατάλογο συνδρομητῶν στὸ τέλος τῶν τόμων.

42. Ὁ Ἰ. Πολυχρονιάδῃς, ἀδελφός τοῦ ἐπιστολογράφου μας, ἦταν φωτισμένος ἔμπορος στὴν Πόλῃ. Παράλληλα μὲ τίς ἐμπορικὲς του ἀπασχολήσεις εἶχε ἔθνικὰ καὶ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα. Συνδέοταν μὲ τὸν Κούμα ἤδη πρὶν ἀπὸ τὸ 1812 καὶ ἀλληλογραφοῦσε μαζί του. (Βλ. *Λόγιος Ἐρμῆς*, 1812, σσ. 139-149). Ἐνίσχυε ἑλληνικὰ περιοδικὰ, ὅπως τὸν *Λόγιον Ἐρμῆ* καὶ τὴν *Ἀθηνᾶ*, καὶ φρόντιζε γιὰ τὴν εὐρύτερη διάδοσίν του. Ἀξίζει νὰ ἀναφερθῇ, ὅτι ἦταν καὶ «ἐπιστάτης» τοῦ *Λόγιου Ἐρμῆ* στὴν Πόλῃ (Βλ. *Λόγιος Ἐρμῆς*, 1818, σ. 604 καὶ 1820,

σσ. 338-340, 341-342 καὶ 601· πρβλ. ἐπίσης «Ἀθηνᾶ ἢ Ἐφημερίς φιλολογικὴ, ἐπιστημονικὴ, πολιτικὴ καὶ ἐμπορικὴ. Τετράδιον Α', 1819 Φεβρουαρίου 28, ἐν Παρισίοις», σ. 32). Ἀπὸ τὸ *Λόγιον Ἐρμῆ* τοῦ 1819 ἔχομε τὴν εἶδησι, ὅτι ὁ Ἰ. Πολυχρονιάδῃς ἐξελέγη ἐπιστάτης καὶ ἔφορος τοῦ σχολείου τοῦ Γαλατᾶ (Βλ. *Λόγιος Ἐρμῆς*, 1819, σ. 155). Στὰ 1818 ἔγινε Φιλικός (Βλ. Ἰ. Α. Μελετόπουλος, *Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία*, ἔ.ἀ., σ. 130). Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1821 τὸν βρῖσκομε στὴν Ὀδησσὸν (Βλ. Ἐμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, *Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου*, ἔ.ἀ., τευχ. I, σ. 54), ὅπου ἐξακολουθοῦσε νὰ μὲνῃ ἀκόμη καὶ στίς 6/18-3-1823 (ἡμερομηνία τῆς παραπάνω ἐπιστολῆς). Στὴν πόλῃ αὐτὴ ἀντιμετώπιζε πολλὰς δυσκολίας κατατρεχόμενος ἀπὸ κάποιον Μάνεση. εἶχε ἐπίσης ἐμπλακὴ καὶ σὲ δικαστικὲς ὑποθέσεις. Ὁ Μάνεσης (πιθανώτατα εἶναι ὁ Ἡλίας Μάνεσης ποὺ παλαιότερα προσέφερε ὑποτροφία στὸν Κ. Πολυχρονιάδῃ) καὶ οἱ ἐταιριστὲς τῆς Ὀδησσοῦ τὸν συκοφαντοῦσαν ὡς προδότη, καὶ ἄλλοτε κατατρεχόταν ὡς ἐταιριστής, ἄλλοτε ὡς Μαυροκορδατιστής· γι' αὐτὸ ἦταν ἀγανακτισμένος ἀπὸ τὴν κακία τῶν Ὀδησσηῶν καὶ τὴν ἀδικία τῶν Ρώσων. (Βλ. ἔ.ἀ., σσ. 78, 93, 134, 135, 170, 187-188, 208, 209· πρβλ. ἐπίσης τοὺς σσ. 154-160 τῆς παραπάνω ἐπιστολῆς).

τεβλήθη ἀπὸ ἐνάγοντα εἰς ἐναγόμενον καὶ κάθηται ἄπρακτος εἰς
160 τὴν ἀηδῆ Ὀδησσόν.

Θὰ γνωρίζῃς βέβαια αὐτοῦ κανένα τῶν συμπατριωτῶν μου
Ζαγοριστίων, διὸ κάμε μοι τὴν χάριν νὰ πέμψῃς τὸ ἔγκλειστον
πρὸς τὴν μητέρα μου, τὸ ὁποῖον ἐπίτηδες ἀφίνω ἀνοικτόν, διὰ νὰ
ἰδῆς ἐὰν δὲν πειράζῃ εἰς τίποτε τὸ ὄψος του, καὶ οὕτως ἔπειτα
165 νὰ τὸ στείλῃς ἐσφραγισμένον.

Τὴν κυρίαν μητέρα σου προσκυνῶ καὶ ἐρωτῶ περὶ τῆς ὑγείας
της. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι θὰ εἶναι κατὰ πάντα εὐχαριστημένη,
διότι ἐσώθη ἀπὸ τὸ μακελεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ συζῆ
μὲ τὸν ἀγαπητόν της νιόν.

170 Εἶπέ, σὲ παρακαλῶ, τὰ πρέποντά μου καὶ εἰς πάντας τοὺς
περὶ ἐμοῦ ἐρωτῶντας καὶ φροντίζοντας, καὶ πίστευσε ὅτι εἶμαι
φίλος σου εἰλικρινῆς καὶ πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σου

Κ. Πολυχροσιάδης.

Ἐὰν δύνασαι, μίησε τῇ μητρὶ μου, διὰ νὰ πέμψῃ εἰς παραλαβὴν
175 σου τὴν ἀπάντησίν της, καὶ μοὶ τὴν φυλάττης ἕως νὰ ἰδῶ ἀποφα-
σιστικώτερον ποίαν ὁδὸν μέλλω νὰ πιάσω. Εἶπέ μοι δὲ καὶ καμμίαν
παραγγελίαν ἐξ Ἰταλίας ἐὰν χρειάζεσαι.

Τῷ κυρίῳ Πλάτῳ Πετρίδῃ
εἰς Κέρκυραν